Politieke journalistiek is in verval

Jeroen Schuiten

Wie de documentaire 'De keuken van Kok' ziet, wordt een ontnuchterende blik gegund achter de schermen van een verkiezingscampagne, en krijgt tegelijkertijd een zorgwekkend beeld van de politieke journalistiek. Een beeld van verslaggevers die *en masse* achter de politici aanstruinen, en politici die meedeinen op de eb- en vloed van het dagelijkse nieuws. Politiek nieuws, meer en meer verpakt in korte items en nog kortere politieke *quotes*, oftewel hapklare brokken.

Politici en journalisten weten elkaar goed met de beschuldigende vinger te vinden. „Alles wordt verpartijpolitiekt...ik vind dat er veel betere journalisten moeten komen", verwoordde een gefrustreerde minister Pronk in *De Groene Amsterdammer*. „De media verslaan de macht, ruzie en slecht nieuws", schreef Bolkestein in zijn dagboek tijdens de laatste verkiezingen. Beiden kunnen hun borst natmaken met de veramerikanisering van de Nederlandse politiek in haar kinderschoenen. President Clinton omschreef zichzelf al eens, lang voor Monica-gate, als een geketende boeddha. Geketend uit angst voor de meereizende pers, die bij elk onderwerp op zoek gaat naar mensen die iets slechts te melden hebben, wat vervolgens het nieuws beheerst. Het moge duidelijk zijn, de media hebben geen oog en oor meer voor de boodschappen uit de politiek.

De media bepalen de politieke agenda

Zoals gezegd steken journalisten even snel de beschuldigende vinger uit. Politici hebben pakken boter op hun hoofd. Hun adviseurs begonnen met politieke quotes en het verpakken van berichten voor radio en tv. Zij hebben methoden ontdekt om de media voor hun karretje te spannen en bepalen de regie.

Toch 'bepalen' redacties in vergaande mate wat de kijker en luisteraar als belangrijke onderwerpen ervaart. Hierbij dient vooral de kijker niet te vergeten dat er soms technische overwegingen zijn die de 'werkelijke' problemen van de dag van het tv-scherm houden. Zo moet nieuws visueel interessant zijn en in betrekkelijk korte tijd verteld kunnen worden. Begrijpelijk dus dat de politiek adviseur de journalist graag bij de hand neemt.

Om vervolgens een voorgekauwd vraag- en antwoordspel te voorkomen slaan journalisten steeds vaker aan het interpreteren van politieke uitspraken. Dus geen ontmoetingen meer met politici, maar een journalistieke analyse of interpretaties van zogenaamde experts. Uitspraken worden als ruw materiaal beschouwd, waarin wordt geknipt, waaraan geluiden en beelden worden toegevoegd om vervolgens te worden samengevoegd tot een nieuw verhaal. Hierdoor verschuift de aandacht van wat de politicus zegt naar wat de journalist vertelt over deze man of vrouw. De journalist, en niet de politicus is de boodschapper. Als kijker of luisteraar krijg je nauwelijks kans om een politicus meer dan twintig seconden te horen praten. Wat kun je dan nog van iemands argumenten begrijpen, laat staan zijn karakter beoordelen?

Het is een verontrustende ontwikkeling, temeer omdat de beoordeling van een politiek dilemma door de kijker dan wel luisteraar veelal afhangt van de manier waarop het wordt gebracht. Journalisten en politici lijkt dit weinig te deren. Angst voor de wegzappende kijker of luisteraar blijkt steeds vaker de dwangbuis voor zowel de media als de politiek. Bij een politiek beladen onderwerp zoals asielzoekers worden historische, sociale of politieke feiten maar al te graag geschuwd uit angst voor de verveelde kijker, luisteraar en potentiële kiezer. Redacties en politici speuren liever naar de 'zielige' gevluchte familie, de personificatie van het probleem. Men negeert dat kijkers en luisteraars veelal het verband missen tussen de achterliggende feiten en de personificatie van het probleem. Ze houden daardoor de betreffende familie zelf verantwoordelijk voor de situatie waarin zij terecht gekomen is. Hoe dramatisch het verhaal ook naar buiten wordt gebracht, het publiek zal geen verband leggen tussen het verhaal en de politieke dan wel maatschappelijke thema's die de oorzaak van de tragedie waren. Er is zelfs meer slecht nieuws, het versterkt veelal de radicale mening waarbij individuen voor hun eigen lot verantwoordelijk worden gehouden.

Het gevaar dreigt nu dat politici nog meer door vooral de televisieverslaggeving gedreven worden, oftewel door een realiteit die de televisie creëert. De media mogen ons dan nog net niet vertellen 'wat' we van een onderwerp moeten denken, ze zijn verbazend succesvol in het bepalen 'waarover' we moeten denken en 'hoe' we erover moeten denken. Onderwerpen waarop in de media nadruk wordt gelegd komen daardoor hoger op de politieke agenda te staan. De media worden dan niet meer gebruikt om beleid uit te leggen, maar dicteren het beleid en zullen uiteindelijk zelf beleid worden. In deze interactie tussen politiek en journalistiek verworden beleid en nieuws tot iets wat goed klinkt. En dat is zorgwekkend.

Jeroen Schuiten is econoom en journalist.